

Kultuuriministri määruse „Taluarhitektuuri toetamise tingimused ja kord“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus ja eesmärk

Määrus kehtestatakse riigieelarve seaduse § 53¹ alusel.

Kultuuriministri määruse eelnõu (edaspidi *eelnõu*) reguleerib toetuste jagamise korda eraomanikele, kes soovivad teha korda ja kasutuses hoida või kasutusele võtta Eestile ainuomased ning arhitektuuriliselt olulised taluhooned.

Vabariigi Valitsus otsustas 12. aprillil 2018. a eraldada riigieelarvest aastatel 2019–2022 igal aastal 100 tuhat eurot taluelamute korrastamise kaudu taluarhitektuuri toetamiseks.

Kultuuriministeerium on alates 2007. aastast toetanud maa-arhitektuuri uurimist ja omanike nõustamist. SA Eesti Vabaõhumuuseumi juurde on loodud Maaarhitektuuri keskus, kus tegeletakse maa-arhitektuuri uurimise ja omanike nõustamisega.¹ Selle tulemusel on märgatavalt kasvanud teadlike omanike hulk, kes soovivad talumaju korrastada, kuid riiklikud toetused talumajade restaureerimiseks on seni puudunud. Eestis on mitmeid häid näiteid taluarhitektuuri säilitamisest museaalse keskkonnana nii Eesti Vabaõhumuuseumis kui ka mitmetes paikkondlikes muuseumides, kuid puudu on toetusest taluarhitektuuri säilitamiseks selle algses kasutuses ehk inimeste elukohana. Maaarhitektuuri keskuse info põhjal on kõige suurem vajadus just katusetoetuse järele, kuna eterniitkatuste aeg hakkab läbi saama.

Maa-arhitektuuri ja -maastiku temaatika on kujunenud aktuaalseks valdkonnaks seoses viimastel kümnenditel toimunud põhjalike muutustega maaelus. Talumajapidamiste traditsioonilise põllumajandusliku funktsiooni hääbumisega koos on muutunud ehitiste kasutused ning mitmed hooneliigid on jäänud kasutusest välja. Kui sellele lisada elanikkonna kahanemine ja linnastumine, on tulemuseks ääremaastumine. Rahvusvahelise kogemuse põhjal on ääremaastumise peatamiseks pakutud välja mitmesuguseid abinõusid, millest üks on ajalooliste väärtuste säilitamine ja kultuurilise identiteedi süvendamine. Linnastumise trendist hoolimata on viimastel aastatel täheldatav vastupidine suund, kus inimesed kas kolivad või soetavad endale suvekodu maale. Seda toetavad mobiilsemad töötamise võimalused, algatused nagu „Maale elama“², maapiirkonna majanduse mitmekesistamise toetamine (PRIA) jm. Uuringu põhjal on noorte maapiirkonda elama jäämise kõige motiveerivamaks teguriks elukeskkond, alles seejärel töökoht.³

Taluarhitektuuri meede panustab elukeskkonna parandamisse maapiirkondades, kuid omab samal ajal mõju ka teiste eesmärkide saavutamisele. Eestlased on suhteliselt värskest linnastunud rahvas ja seetõttu on senini säilinud Eestile ainuomast ja kultuuripärandi seisukohalt olulist taluarhitektuuri. Taluhoonestus on kõige arvukam ja Eesti maamaastikku enim kujundanud element läbi aegade. Taluarhitektuuri korrastamise toetamine aitab neid hooneid kasutusse võtta ja kasutuses hoida ning kohalikke kultuuri- ja ehitustraditsioone

¹ Maaarhitektuuri keskuse veebileht <http://maaarhitektuur.blogspot.com> ja nende koordineeritava nõustajate võrgustiku veebileht <http://maamaja.eu>

² <https://maale-elama.ee/>

³ Maapiirkond noorte elu- ja ettevõtluskeskkonnana, Eesti Maaülikool, [Majandus- ja sotsiaalinstituut, Maamajanduse uuringute ja analüüsi osakond](#), 2016.

elujõulisena hoida. Samuti on ehitamine ja restaureerimine valdkond, mis panustab tööhõivesse.

Tervikuna panustab meede nii kultuuripoliitika kui ka maaelu arengukava eesmärkidesse, aidates tagada maapiirkondade tasakaalustatud arengut ja säilitada Eestile omast ehituspärandit. Samuti panustab meede Euroopa maastikukonventsiooni eesmärkidesse, aidates säilitada Eestile iseloomulikku maa-maastikku ja asustuspilti.

Toetuse andmise tingimusi ei ole varasemalt rakendatud. Eelnõuga kehtestatakse toetuse andmise tingimused terviktekstina kultuuriministri määrusega.

Eelnõu ja seletuskirja koostasid Kultuuriministeeriumi muinsuskaitseõunik Liina Jänes (e-post liina.janes@kul.ee, telefon 628 2381) ja Kultuuriministeeriumi õigus- ja varahaldusosakonna õigusõunik Kadri Kilvet (e-post kadri.kilvet@kul.ee, telefon 628 2224), kes tegi ka eelnõu juriidilise ekspertiisi.

Eelnõu ei ole seotud ühegi praegu menetluses oleva eelnõu, Euroopa Liidu õiguse rakendamise ega Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb 8 peatükist ja 24 paragrahvist.

1. peatükk

Üldsätted

Paragrahviga 1 kehtestatakse eelnõu reguleerimis- ja kohaldamisala.

Lõike 1 kohaselt kehtestatakse eelnõuga taotlusvoorst „Taluarhitektuuri säilitamise toetus“ vahendite saamise ning vahendite kasutamise tingimused ja kord.

Lõike 2 kohaselt tuleb määrusega reguleerimata küsimustele kohaldada haldusmenetluse seadust. Haldusmenetlusele tuleb kohaldada haldusmenetluse seaduse sätteid kooskõlas eelnõus sätestatud korra ja erisustega.

Lõike 3 kohaselt on toetuse andja Muinsuskaitseamet, kes vastutab taotlusvooru väljakuulutamise ja koordineerimise eest ehk teavitab taotlejaid ja avalikkust toetuse saamise võimalusest, menetleb taotlust ja otsustab, kas taotlus rahuldada või mitte jne. Toetuse andja täpsem õiguste ja kohustuste loend on toodud seletuskirja § 23 ja § 24 sisukirjelduse juures.

Paragrahviga 2 kehtestatakse toetuse andmise eesmärk ja tulemus.

Lõike 1 kohaselt on toetuse andmise eesmärk aidata taluelamute korrastamise kaudu kaasa Eesti traditsioonilise maa-arhitektuuri ja maamaastiku omapära säilimisele. Eesmärk on toetada neid omanikke, kes soovivad teha korda ja võtta kasutusele veel säilinud ja Eesti maa-arhitektuurile ainuomased taluelamud.

Lõikes 2 kirjeldatakse toetuse andmise ja kasutamise oodatavaid tulemusi. Toetatavate tegevuste tulemusena paraneb ajalooliste taluelamute ehitustehniline olukord ja suureneb võimalus taluelamute järjepidevaks kasutamiseks. Kaasnevalt paraneb maamaastiku ilme. Taotlusvoorule ette nähtud vahendite ja eelnõus seatud toetuse miinimum- ja maksimumsummat arvestades saab ühes eelarveaastas toetada 8–16 taluelamu katuse korrastamist. Vabariigi Valitsuse otsusega on eelarvevahendid planeeritud neljaks aastaks

(2019–2022), mis tähendab, et kokku on selle aja jooksul võimalik toetada 32–64 taluelamu katuse korrastamist.

Paragrahviga 3 kehtestatakse toetatavad tegevused.

Lõike 1 kohaselt toetatakse toetuse andmise eesmärgi ja tulemuse saavutamisele suunatud tegevusi, milleks on taluelamu katusekatte ja vajadusel katusekonstruktsioonide taastamine või asendamine. Sealjuures on tingimuseks, et katusekattematerjal asendatakse samaväärsega (näiteks roog rooga, laast laastuga, sindel sindliga, valtsplekk valtsplekiga) või algupärase ehk piirkonnale ja ehitusperioodile iseloomulikuga (näiteks eterniit roo, laastu, sindli, valtspleki vm hoonetüübile algupärase ja arhitektuuriga sobivaga). Eterniidi vahetamine eterniidi vastu või profiilpleki vahetamine profiilpleki vastu on küll asendamine samaväärse materjaliga, kuid kuna toetuse andmise eesmärk on maamaastiku ilme parandamine ja eterniitkatuse või profiilplekist katuse paigaldamine ei kannaks traditsioonilise maastikupildi säilitamise eesmärki, siis on see välistatud. Sel juhul rakendatakse nõuet kasutada algupärast ehk piirkonnale ja ehitusperioodile iseloomulikku katusekattematerjali.

Lõike 2 kohaselt ei anta toetust mitteiluruumina kasutusele võetud taluelamu korrastamiseks. Taluelamu peab olema kasutusel üksikelanuna. Kui taluelamu ei ole ehitustehnilistel põhjustel (veel) kasutuses, kontrollib toetuse andja ehtisregistri kannet ja hindamiskomisjon annab hinnangu.

Lõike 3 kohaselt ei tohi toetatavad tegevused olla tehtud enne taotluse esitamist. Oluline on, et toetatavad tegevused ei ole enne taotluse esitamist lõpetatud või täielikult ellu viidud. Nõude kohaselt ei toetata tegevusi, mis on ellu viidud enne toetuse taotluse esitamist ehk kui kõik toetatavad tegevused on juba ellu viidud, olenemata sellest, kas kulud on tasutud, on tõendatud taotleja võimekus viia tegevused ellu omavahendite arvel, mistõttu puudub vajadus toetuseks. Sõna „tegevus“ on mitmuses. Seega nõue ei ole täidetud kui kõik tegevused on ellu viidud. Kui kontrollimisel selgub, et taotluse rahuldamise otsus on tehtud enne taotluse esitamist elluviidud tegevustele, tehakse toetuse tagasinõudmise otsus ning nõutakse väljamakstud toetus tagasi.

2. peatükk

Nõuded taotlejale ja taotlusele ning toetuse taotlemine

Paragrahviga 4 kehtestatakse nõuded taotlejale.

Lõikes 1 kehtestatakse subjektide ring, kellele toetus on suunatud. Toetus on mõeldud taluelamu füüsilisest isikust omanikule, kes soovib oma taluelamut korrastada. Ühis- või kaasomandis olevate kinnisasjade puhul on peab taotluse esitama kõigi ühis- või kaasomanike nimel üks füüsilisest isikust omanik, kes tegutseb teiste volituse alusel.

Lõikes 2 kehtestatakse täpsustavad nõuded taotlejale. Nimetatud nõuete alusel tuvastatakse, kas taotlejal on olemas tegevuste elluviimiseks vajalik suutlikkus, sealhulgas suutlikkus tasuda omafinantseering ja mitteabikõlblik kulu.

Punktis 1 sätestatakse, et taotlejal ei tohi olla ajatamata maksu- või maksevõlga riigile. Kui taotlejal on maksu- ja maksevõlad, mis ei ole ajatatud, ei ole nimetatud nõue täidetud. Maksu- ja maksevõla puudumisega arvestamise eesmärk on toetada taotlejat, kellel ei ole riigi ees rahalist võlga.

Punktis 2 sätestatakse, et toetust ei anta, kui taotlejale on tehtud toetuse tagasinõudmise otsus mõne varasema toetuse raames ja tagasinõudmise otsuse kohaselt on tagasimaksmisele kuuluv toetus tagasi maksmata. Silmas peetakse sellist olukorda, kus toetuse tagasimaksmiseks ette

nähtud tähtaeg on möödunud, sealhulgas ajatamisgraafiku alusel, kuid toetust ei ole ette nähtud mahus tähtaja jooksul tagasi makstud. Nõude mõte ei ole kohustada tagasimaksmisele kuuluvat toetust tagasi maksta enne tagasimakse tähtaega, vaid sellega ajendatakse tagasimaksmisele kuuluvat toetust maksta tagasi tähtajaks.

Punktis 3 sätestatakse, et taotlejal peab olema omafinantseeringu ja mitteabikõlblike kulude tasumise suutlikkus, mida hinnataksegi laiemalt käesoleva paragrahvi lõikes 2 toodud nõuete kohaselt. Finantssuutlikkuse hindamiseks kehtestatud näitajad on objektiivselt kontrollitavad. Kui objektiivsed näitajad on täidetud, on omafinantseeringu ja mitteabikõlblike kulude tasumise suutlikkus olemas ning eeldatakse, et taotleja/toetuse saaja on võimeline tegevusi ellu viima.

Punkti 4 kohaselt ei tohi taotlejal olla ka muid täitmata kohustusi toetuse andja ees.

Lõikega 3 täpsustatakse mõistet taluelamu, mille all peetakse silmas talukompleksi kuulunud eluhoonet (üksikelamut). Ajaloolised talud on ehituslikud kompleksid, mis võivad koosneda eluhoonest ja mitmetest abihoonetest. Käesoleva meetme eesmärk on aidata kaasa just eluhoonete säilimisele, mitte abihoonete ümberehitamisele eluhooneteks vms. Rehemajade puhul, kus erinevad funktsioonid on olnud ühe katuse all koos, peetakse silmas hoonet kui tervikut. Toetus ei laiene muudele maaarhitektuuri hoonetüüpidele nagu majandushooned, veskid, meiereid, mõisate abihooned vms.

Lisaks sätestatakse, et toetuse objektiks olev taluelamu peab olema ehitatud enne 1940. aastat. Hoonete vanuse piir on seatud, et pöörata tähelepanu just ajaloolisele hoonestusele. Piiri tõmbamine 1940. aastale jätab skoobi sisse nii Eesti kõige algupärasema ja ainulaadsema ehitisetüübi rehemaja kui ka hilisemad taluhäärberid ja 1920.-1930. aastatel esimeste professionaalsete arhitektide projekteeritud taluelamud. Hoone ehitusaasta saab teha kindlaks ehitisregistris, kuhu on märgitud ehitise esmase kasutuselevõtmise aasta. Selle puudumisel võib esitada asjakohase dokumendi koopia (nt ehitus- või ümberehitusprojekt). Nende puudumisel tuleb märkida hoone teadaolev või arvatav ehitusaasta taotluses ning hoone ehitusajale annab hinnangu hindamiskomisjon.

Paragrahv 5 kehtestab üksikasjalikud nõuded taotlusele.

Lõikes 1 sätestatakse, milliseid andmeid ja lisadokumente peab taotlus sisaldama.

Lõikes 2 sätestatakse taotlejale täiendav teabe esitamise kohustus. Selleks, et vältida samade tegevuste ning sarnaste eesmärkide ja tulemuste saavutamise topeltfinantseerimist, kohustub taotleja esitama toetuse andjale teabe, kui ta on kõikidele tegevustele või osadele tegevustele taotlenud samal ajal toetust mõnest teisest meetmest või riigieelarvelistest vahenditest Toetust ei tohi taotleda kulule, millele on toetus juba eraldatud. Igal juhul ei tohi toetatavaid tegevusi ehk kulusid topelt finantseerida.

Lõike 3 kohaselt võib taotleja esitada taotlusvooru ühe taluelamu kohta ühe taotluse.

Lõikes 4 sätestatakse, et projekteerimisega seotud kulu hüvitamist saab taotleda ainult koos ehitustööga. See tähendab, et projekteerimist iseseisva tegevusena ei toeta, ainult töö osana. Toetuse andmise tulemusena oodatakse maamaastiku ilme paranemist ja ainult ehitusprojektide toetamisega seda ei saavuta.

Paragrahviga 6 sätestatakse taotlusvooru avamise regulatsioon.

Lõike 1 kohaselt kinnitab taotlusvooru eelarve kultuuriminister Kultuuriministeeriumi valitsemisala eelarve käskkirjaga. Toetuse taotlemine toimub vooruliselt.

Lõike 2 kohaselt teavitab toetuse andja taotlusvooru avamisest, taotluste esitamise tähtajast ja taotlusvooru eelarvest oma veebilehel vähemalt 14 kalendripäeva enne taotlusvooru avamise päeva.

Paragrahviga 7 sätestatakse taotluse esitamise regulatsioon.

Lõigetes 1-3 sätestatakse, et taotlus tuleb esitada § 6 lõike 2 kohaselt teatatud tähtaja jooksul. Kõiki ühte taotlusvooru esitatud taotlusi menetletakse samal ajal.

Tähtajaks esitatud taotlus peab olema esitatud ettenähtud viisil ja vormil koos nõutud dokumentidega. Taotlemine toimub toetuse andja toetuste taotlemise e-keskkonna kaudu.

Kui taotluse esitamisel esineb e-keskkonnas tehniline viga ja selle tõttu ei ole võimalik taotlust tähtpäevaks esitada, loetakse taotlus siiski tähtpäevaks esitatuks, kui see on toetuse andjale saadetud tehnilise vea likvideerimise järgsel tööpäeval.

3. peatükk

Kulude abikõlblikkus ja toetuse määr

Paragrahviga 8 kehtestatakse kulude abikõlblikkuse reeglid.

Lõike 1 kohaselt on kulu abikõlblik kui ta on tegevuste elluviimiseks vajalik ja põhjendatud tekib abikõlblikkuse perioodil ning on kooskõlas siseriikliku õigusega. Tegemist on kulu abikõlblikuks lugemise üldpõhimõttega. Kulu peab olema tekkinud abikõlblikkuse perioodil, kuid ei pea olema tasutud abikõlblikkuse perioodil. Majandustehinguid (näiteks kaupade ja teenuste ostmine) tuleb kajastada abikõlblikkuse perioodil sõltumata sellest, millal toimub arveldamine.

Kuna eelnõu ei sisalda kõiki muude õigusaktidega reguleeritud kulu abikõlblikkuse tingimusi, siis on oluline rõhutada, et toetuse kasutamisel tuleb arvestada muude riigisiseseid toetusi reguleerivate õigusaktidega. Riigisisese õiguse kooskõlas olemise tingimus seisneb näiteks selles, et toetuse saaja peab järgima ehitusseadustikust ja muinsuskaitseadusest tulenevaid piiranguid.

Lõikes 2 kirjeldatakse, milliste tunnuste esinemisel loetakse kulu põhjendatuks. Kulu on põhjendatud, kui kulu on sobiv, vajalik ja tõhus ette nähtud eesmärkide ja tulemuste saavutamiseks ning tekib toetatavate tegevuste käigus. See avaldub läbi põhjendatuse nõude ehk peab olema tuvastatav põhjuslik seos, millest saab järeldada, et nimetatud kulu on tekkinud asjakohaste toetatavate tegevuste käigus.

Lõigetega 3 ja 4 kehtestatakse abikõlblike ja mitteabikõlblike kulude loend. Punktis 6 nimetatud mitterahaline panus on näiteks ehitustöö tegemine taotleja oma jõududega (kui see on ehitusseadustiku või muinsuskaitseaduse kohaselt lubatud). Sellisel juhul peavad eelnõu § 5 lõike 1 punktis 4 nimetatud hinnapakumised olema võetud koos selle töö osaga, mida kavatsetakse ise teha.

Paragrahviga 9 kehtestatakse toetatavate tegevuste abikõlblikkuse periood.

Lõike 1 kohaselt on abikõlblikkuse periood ajavahemik, millal tegevused algavad ja lõpevad ning tegevuste teostamiseks vajalikud kulud tekivad. Tegevuste elluviimise perioodi kavandamisel peab taotleja lähtuma eelnõus abikõlblikkuse perioodi kohta sätestatud tingimustest, millest lähtuvalt tuleb taotlusesse märkida algus- ja lõppkuupäev. Taotlusvooru abikõlblikkuse periood on kalendriaasta 1. jaanuarist kuni sama aasta 31. detsembrini. Kui taotleja alustab tegevusi ellu viima enne, kui toetuse andja on teinud taotluse kohta otsuse, peab ta arvestama riskiga, et toetuse andja jätab taotluse rahuldamata ja taotleja peab

tegevuste elluviimisega seotud ja juba tehtud kulud täies mahus ise hüvitama.

Lõike 2 kohaselt lubatakse taotlejal teha ehitusprojekti koostamisega seotud kulusid enne abikõlblikkuse perioodi, kuid kõikide teiste kulude tegemine peab mahtuma lõikes 1 kehtestatud perioodi sisse.

Lõike 3 kohaselt on ette nähtud võimalus abikõlblikkuse perioodi ühe korra pikendada. Toetuse saaja saab tegevuste elluviimise käigus taotleda abikõlblikkuse perioodi pikendamist tingimusel, et on ilmnunud toetuse saajast sõltumatud, erakordsed ja/või ettenägematud asjaolud. Perioodi muutmise algatab reeglina toetuse saaja, esitades selleks abikõlblikkuse perioodi jooksul vastavasisulise avalduse, milles on muuhulgas välja toodud ka perioodi muutmise põhjendused.

Lõigetega 4-6 kehtestatakse abikõlblikkuse perioodi pikendamise taotluse esitamise, rahuldamise või mitterahuldamise täpsustatud kord.

Lõike 7 kohaselt loeb toetuse andja tegevused lõppenuks pärast aruande kinnitamist. Toetuse saajat teavitatakse sellest e-keskkonna kaudu.

Paragrahviga 10 kehtestatakse toetuse piirsummad ja osakaalud ning omafinantseeringu suhtes kehtivad nõuded.

Taotletava toetuse minimaalne ja maksimaalne summa ja toetuse osakaal sõltub tegevuste ulatusest ja koos taotlusega esitatud hinnapakumistest. Omafinantseeringu määr kehtestatakse, kuna see tagab motivatsiooni, ning seega ollakse hoolikam ka tegevuste elluviimisel.

Lõike 1 kohaselt on taotletava toetuse minimaalne summa 5000 eurot ja maksimaalne summa 10000 eurot taotluse kohta. Piirmäärade valimisel on peetud silmas, et näiteks keskmise rehemaja pikkus on u 20–30 m, mis teeb katuse pindalaks u 600 m² ja hinnaks 20–25 tuhat eurot (laastukatus) või 25–30 tuhat eurot (rookatus). Seega on toetusega võimalik katta keskmiselt kolmandik kuni pool uue katuse maksumusest.

Lõike 2 kohaselt on toetuse maksimaalne osakaal 50% eelarves toodud abikõlblikest kuludest. Eelarves võib esineda ka mitteabikõlblike kulusid, kuid neid toetusest ei kaeta ning omafinantseeringu osakaalu arvutamisel arvesse ei võeta.

Lõike 3 kohaselt peab omafinantseering katma abikõlblikest kuludest osa, mida toetusest ei hüvitata. Omafinantseeringusse panustamine tähendab seda, et see osa toetuse saaja abikõlblikest kuludest, mida toetuse andja toetusest ei kompenseeri, jääb toetuse saaja enda kanda. Vähemalt 50% taotluse eelarves toodud abikõlblikest kuludest peab tagama toetuse saaja ise või kolmas isik.

Kui taluelamu kohta on koostatud terviklik ehitusprojekt, millest katusetööd moodustavad ainult osa, toetatakse lõike 4 kohaselt projekteerimist kuni 15% ulatuses ehitusprojekti maksumusest.

4. peatükk

Taotluse menetlemine

Paragrahviga 11 kehtestatakse taotluse menetlemise kord.

Lõikes 1 sätestatakse, et toetuse andja menetleb taotlust kuni 90 tööpäeva taotlusvooru sulgemisest arvates. Haldusmenetluse seaduse § 41 järgi tuleb haldusorganil juhul, kui tal ei ole võimalik haldusakti anda või toimingut sooritada ettenähtud aja jooksul, teha viivitusest teatavaks tõenäoline aeg ning näidata tähtajast mittekinnipidamise põhjus.

Lõike 2 kohaselt jäetakse taotlus läbi vaatamata, kui seda ei ole tähtajaks esitatud.

Lõike 3 kohaselt võib toetuse andja taotluse esitamise tähtaja ennistada. Tähtaega võib ennistada toetuse andja omal initsiatiivil või taotleja taotlusel. Mõlemal juhul peab ennistamiseks olema mõjuv põhjus.

Lõigete 4 ja 5 kohaselt võib toetuse andja juhul, kui taotluse läbi vaatamise käigus selgub, et taotlus ei ole piisavalt selge või selles esinevad puudused, küsida taotlejalt selgitusi ja lisadokumente taotluses esitatud andmete kohta või nõuda taotluse täiendamist või muutmist. Taotlejale edastatakse e-keskkonna kaudu vastavasisuline teade, milles on kirjeldatud asjaolud, mis vajavad täiendavat selgitamist, täiendamist või lisateavet, ning märgitud tähtaeg puuduste kõrvaldamiseks. Puuduste kõrvaldamiseks võib toetuse andja anda taotlejale kuni viis tööpäeva, mil peatub eelnõu § 11 lõikes 1 toodud taotluse menetlemise aeg. Kui puudus kõrvaldatakse, loetakse puudusega seotud nõue täidetuks.

Toetuse andja jätab taotluse läbi vaatamata ja sisuliselt hindamata, kui taotleja ei ole eelnõu § 11 lõikes 5 sätestatud tähtaja jooksul puudusi kõrvaldanud või kui puuduste kõrvaldamise raames esitatud lisateave ei anna ikkagi alust lugeda nõue täidetuks. Vastav teavitust edastatakse taotlejale e-keskkonna kaudu kümne tööpäeva jooksul tähtaja saabumisest arvates.

Lõike 6 kohaselt on toetuse andjal õigus teha taotlejale ettepanek muuta tegevuste eelarvet ja tegevusi nii, et toetuse summa ja osakaal ei suurene ja eesmärgid ei muutu.

Lõike 7 kohaselt saab toetuse andja tunnistada taotleja ja taotluse nõuetele vastavaks ainult juhul, kui on täidetud kõik eelnõu §-des 4 ja 5 sätestatud nõuded.

Paragrahvis 12 reguleeritakse nõuetele vastavaks tunnistatud taotluste sisulist hindamist.

Lõike 1 kohaselt hindab toetuse andja moodustatud hindamiskomisjon nõuetele vastavaks tunnistatud taotluseid. Hindamiskomisjoni kuuluvad Kultuuriministeeriumi, Maaeluministeeriumi, Muinsuskaitseameti ja Eesti Vabaõhumuuseumi maaarhitektuuri keskuse esindaja ning Keskkonnaameti või Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia rahvusliku käsitöö osakonna (rahvusliku ehituse eriala) esindaja. Keskkonnaameti kaasamine on vajalik, kuna amet annab kooskõlastusi ehitustegevuseks looduskaitsealadel, sealhulgas rahvusparkides.

Hindamiskomisjoni koosseisu avalikustab toetuse andja 14 kalendripäeva enne taotlusvooru avamist.

Lõikega 2 kehtestatakse kriteeriumid, mille alusel taotluseid hinnatakse. Kriteeriumite selge lahtimõtestamine, sealhulgas asjaolude kirjeldus, on oluline selleks, et taotlejale oleks arusaadav, milliseid taotluseid valimisel eelistatakse ja mida sealjuures hinnatakse. Samuti on läbipaistvad ja selgelt kirjeldatud kriteeriumid taotlejale abiks taotluse koostamisel ning tegevuste ja tulemuste kirjeldamisel. Ühtlasi on selgelt kirjapandud asjaolud juhendiks taotluste hindajatele ja otsuse tegijatele.

1. kriteeriumi juures hindab komisjon, kas taotluses esitatud tegevuste sisu vastab taotlusvooru eesmärgile. Hinnang antakse vastavalt taotluses kirjeldatud tegevustele ja eesmärkidele. Komisjon hindab sealjuures ka taotletavate tulemuste saavutamise realistlikkust.

2. kriteeriumi juures hindab komisjon, kas taotluses kirjeldatud töö on asjakohane, esmatähtis ja edasilükkamatu hoone säilimise tagamiseks. Hinnatakse, kas töö tulemusena on hoonel

eeldus jääda ajas kestma ja kasutusse või on võimalik tegevuse tulemusena praegu tühjalt seisev hoone kasutusse võtta. Üldjuhul on katus hoone tervise seisukohalt kriitiline ja esmatähtis, seepärast on see valitud toetatavaks tegevuseks (eelnõu § 3 lg 1). Katusetööde hindamise juures kaalutakse sealjuures, kas katusekatte vahetamiseks on selge vajadus, kas konstruktsioonid on avariilised või on vajadus nende tugevdamiseks.

Tegevuste elluviimisel on eesmärk saavutada konkreetne lõpetatud tulemus, mis ei ole poolik ega vaja jätkutööd sama hooneosa juures (näiteks vahetatud saab kogu katus, mitte pool). Tulemused peavad olema esitatud arusaadavana ja tulemus ehk tehtud töö peab olema maastikus selgelt tajutav. Eelneva saavutamiseks peab tegevuste ajakava olema selge, teostatav ja realistlik. Komisjon hindab ka seda, kas tegevusi on realistlik ellu viia ühe kalendriaasta jooksul.

3. kriteeriumi puhul hinnatakse taotluses esitatud eelarve realistlikkust ja kuluartiklite põhjendatust lähtuvalt kirjeldatud tegevustest ja esitatud hinnapakkumistest. Hinnapakkumised, mis esitatakse koos taotlusega, peavad olema omavahel võrreldavad, st ühesuguses detailsuses lahti kirjutatud. Ühe rea ja summamana esitatud hinnapakkumise põhjal ei ole võimalik hinnata kuluefektiivsust; ühe rea ja summamana esitatud hinnapakkumine ei ole võrreldav detailselt lahti kirjutatud hinnapakkumisega. Erinevaid töid kirjeldavad hinnapakkumised ei ole omavahel võrreldavad. Välja peab olema toodud materjalide maksumus ja eristatavate tööloikude maksumus, asjakohasel juhul ka projekteerimise maksumus. Mitteabikõlblikud kulud peavad olema hinnapakkumistes eristatavad (näiteks projektijuhtimine, hoonesisesed tööd jm). Ehitustööde puhul võib olla vajalik arvestada lisarahastamise vajadusega, mis ilmneb tööde käigus.

4. kriteeriumi juures hindab komisjon taotluses esitatud omafinantseeringu osakaalu. Vastavalt eelnõu § 10 lõikele 2 on nõutav eeltingimus tagada vähemalt 50% ulatuses omafinantseering Võrdsete taotluste korral eelistatakse taotlust, millel on suurem omafinantseeringu määr.

5. kriteeriumi puhul hinnatakse hoone arhitektuuri- ja ajalooväärtust, sealhulgas paiknemist kultuurilisel eesmärgil riikliku kaitse alla võetud ja ehituslike kitsendustega kaetud aladel. Sellised hoonete grupid on kultuurimälestised ja maa-alad on muinsuskaitsealad (eelnõu kontekstis tähendab see Rebala muinsuskaitseala) ning rahvusparkid (Lahemaa, Karula, Soomaa, Vilsandi, Matsalu, Alutaguse). Samuti hinnatakse hoone autentsust, haruldust ja säilivust. Toetust saav objekt ei pea olema riikliku kaitse all olev mälestis, kuid toetuse saamise üheks eelduseks on hoone kultuuriväärtus. Mälestised on riikliku kaitse kehtestamisega juba hinnatud kõrge kultuuriväärtusega objektideks, mida tuleb säilitada. Samuti on kõik kuus rahvusparki loodud lisaks looduse, maastike ja tasakaalustatud keskkonnakasutuse säilitamise ka kultuuripärandi kaitsmise, taastamise, uurimise ja tutvustamise eesmärgil.

Rebala muinsuskaitsealal on enne 1940. aastat ehitatud taluhooneid arvestuslikult u 100–120. Rahvusparkides igas umbes samas suurusjärgus või rohkem. Enamikes rahvusparkides on tehtud ajaloolise asustuse ja arhitektuuriväärtuste uuringud. Näiteks Lahemaa rahvusparkis, kus on kokku u 10 000 hoonet, on u 600 kaitset väärivat ajaloolist hoonet. Muinsuskaitse all on Eestis 237 taluarhitektuuri esindavat hoonet, kuid see number sisaldab nii elumaju kui ka

abihooneid nagu aidad, keldrid jms. Maaarhitektuuri keskuse hinnangul on Eestis u 7500 rehemaja. Keskuse peetavas maachituspärandi andmebaasis on neist inventeeritud 1200.⁴

Väärtuslikud võivad olla ka hoone, mida ei ole tunnustatud mälestiseks ja mis ei asu Rebala muinsuskaitsealal ega üheski rahvuspargis. Komisjonil on pädevus hinnata, kas hoone on arhitektuuriajalooliselt silmapaistev, rõhutab asukohajärgset ehitustraditsiooni või on silmapaistev erandlik taluarhitektuuri näide, samuti kas hoone on säilinud suuremate mahuliste ümberheitusteta ja autentse välisilmega.

Lõike 3 kohaselt viiakse taotluste hindamine läbi toetuse andja kinnitatud hindamismetoodika järgi. Hindamismetoodika lähtub eelnõus sätestatud hindamiskriteeriumidest ja on eelnevalt kooskõlastatud Kultuuriministeeriumiga. Hindamismetoodika tehakse kättesaadavaks toetuse andja veebilehel hiljemalt taotlusvooru väljakuulutamise või avamise päeval.

Lõike 4 kohaselt on hindamiskomisjoni liikmetel õigus tutvuda taotluse objektiks oleva taluelamuga kohapeal. Seda võimalust kasutatakse äärmisel vajadusel, kuid see vajadus võib tekkida, kui taluelamu ei kajastu üheski väärtuslike hoonete inventeerimise andmestikus ega ole komisjoni liikmetele varasemast teada. Kuna tegu on uue toetusmeetmega, on tõenäoline, et selliseid taotluseid esitatakse.

Lõike 5 kohaselt reastatakse taotlused lõpliku paremusjärjestuse saamiseks saadud koondhinnete põhjal pingeritta alates suurima koondhinde saanud taotlusest.

Lõike 6 kohaselt kaasatakse hindamisse vajadusel hääleõiguseta eksperte. Ekspert lähtub hinnangute andmisel kehtestatud kriteeriumidest. Taotlust hinnanud eksperdi andmeid taotlejale ja toetuse saajale ei avalikustata.

Lõike 7 kohaselt peavad hindamiskomisjoni liikmed ja eksperdid kooskõlas korruptsioonivastase seaduse ja haldusmenetluse seadusega kinnitama oma erapooletust ja sõltumatust. Erapooletuse nõue rakendub kõikidele hindajatele. Seotuse olemasolul tuleb hindajal end taandada haldusmenetluse seaduse § 10 korras. Taandamise korral tehakse vastav märge hindamiskomisjoni protokollis. Erapooletuse ja sõltumatuse kinnitamine hinnatavatest taotlustest ei tähenda tingimata kirjalikku kinnitamist.

Lõikega 8 nähakse ette, kellele teeb hindamiskomisjon ettepaneku otsuse tegemiseks.

Paragrahvis 13 nähakse ette taotluse rahuldamise ja rahuldamata jätmise tingimused ja kord ning üldised alused.

Lõikes 1 sätestatakse, kes teeb taotluse rahuldamise ja rahuldamata jätmise otsuse.

Lõike 2 kohaselt rahuldatakse taotlus juhul, kui taotleja ja taotlus vastavad eelnõus nimetatud nõuetele ning taotlus kuulub hindamiskomisjoni hindamistulemuse põhjal rahuldamisele.

Lõike 3 kohaselt võib taotluse rahuldada osaliselt. Osaline rahuldamine tähendab, et mõnda algse taotluse põhiesemeks olevat asjaolu, näiteks toetuse summat, tegevusi ja tulemusi, ei toetata algses taotluses nimetatud ulatuses või kujul. Osaline taotluse rahuldamise otsus tehakse taotlejaga eelnevalt kooskõlastatult ning selles fikseeritakse, millises ulatuses taotlus rahuldatakse.

Muutmissettepanek on põhjendatud näiteks juhul, kui taotluses toodud tegevused pole taotletavas mahus sobivad, vajalikud või piisavalt tõhusad ning kui taotluses nimetatud asjaolu muutmise tulemusel on mõju meetme või selle tegevuse tulemusse põhjendatum.

---

⁴ <https://register.muinas.ee/public.php?menuID=rehemaja&action=list> Avalikult kuvatakse 617 kannet.

Muutmissetepanek võib olla ajendatud ka asjaolust, et taotluste rahuldamiseks kavandatud eelarve ei võimalda taotletud toetuse summat täielikult katta. Sellisel juhul pakutakse taotlejale võimalust kaaluda, kas ta on nõus viima tegevusi ellu ka väiksema toetussummaga või vajadusel taotlust muutma. Muudatusettepaneku tegemisel on toetuse andjal kohustus taotleja ära kuulata. Juhul kui taotleja on nõus taotlust muutma, tuleb toetuse andjal veenduda, et muudetud taotlus vastab nõuetele ja kriteeriumidele. Selleks võib olla vajalik veelkord kontrollida taotluse nõuetele vastavust. Kui taotleja ei ole nõus taotlust muutma ehk kokkulepet ei saavutata, jäetakse taotlus rahuldamata.

Lõike 4 kohaselt võib taotluse rahuldada ka kõrvaltingimusega. Juhul kui mõni nõue ei ole taotluse menetlemise ajal täidetud ja selle mittetäidetus ei takista taotluse menetlemist ning kui on tõenäoline, et see nõue on mõistliku aja jooksul ja igal juhul enne tegevuste lõpetamist täidetav, võib taotluse rahuldada kõrvaltingimusega. Kõrvaltingimuse seadmisel näeb toetuse andja ette, mida toetuse saaja peab tegema või milline asjaolu peab olema tõendatud ja millise aja jooksul. Nõuetekohase kõrvaltingimuse saabumisel lisatakse sellekohane teave taotluse rahuldamise otsuse juurde. Kõrvaltingimuseks võib olla näiteks seadusest tulenevas mahus ehitusprojekti esitamine või muinsuskaitseadusest tuleneva tööde loa olemasolu.

Kui taotluse rahuldamise otsus on tingimuslik, menetletakse taotlust tavalises korras. Erisus on vaid selles, et toetust ei või välja maksta enne kõrvaltingimuse saabumist või täitmist.

Lõike 5 kohaselt ei teki toetuse saajal taotluse kõrvaltingimusega rahuldamise otsuse põhjal õigust toetuse maksele. Makseid saab teha siis, kui toetuse saaja on esitanud toetuse andjale teabe tingimuse saabumise või täitmise kohta. Toetuse saaja ei pea vastavasisulist teavet esitama juhul, kui toetuse andja saab selle ise tuvastada.

Lõike 6 kohaselt tehakse taotluse rahuldamata jätmise otsus, kui taotleja ja/või taotlus ei vasta kas või ühele eelnõus sätestatud nõudele, kui taotleja mõjutab taotluse menetlemist pettuse või ähvardusega või muul õigusvastasel viisil, taotleja ei võimalda teha taotluse nõuetele vastavuse kontrolli, sealhulgas teha vajadusel kohapealset kontrolli, taotlus ei kuulu hindamistulemuse põhjal rahuldamisele, taotlusvooru eelarve mahu tõttu ei ole võimalik tegevusi toetada või taotleja ei ole nõus taotluse osalise rahuldamise ettepanekuga toetuse vähendamise või kavandatud toetatavate tegevuste muutmise kohta.

Lõike 7 kohaselt võib toetuse andja jätta taotluse rahuldamata ka siis, kui taotluses esitatud ja taotluse menetlemisel kogutud teavet tervikuna hinnates ilmneb, et eesmärgid on saavutatavad ilma toetuseta. Näiteks võib menetlemise käigus kogutud lisateabe põhjal selguda, et taotlejal on võimalik tegevusi ellu viia ja samad eesmärgid saavutada alternatiivsete rahaliste vahenditega või oleks taotleja teostanud tegevusi ka ilma toetuseta.

Lõike 8 kohaselt saadetakse taotlejale tema kohta tehtud otsus e-keskkonna kaudu.

Paragrahviga 14 sätestatakse taotleja/toetuse saaja ärakuulamisega seotud regulatsioon.

Taotlejale antakse haldusmenetluse seaduse § 40 tähenduses ärakuulamisõigus. Ärakuulamisõigus haldusmenetluses eeldab, et puudutatud isikul oleks võimalik enda arvamust asjassepuutavas küsimuses piisavalt selgitada ja vajadusel võtta seisukoht dokumentide suhtes, mille haldusorgan on tema asja menetlemisel esitanud.

Lõigetega 1-3 nimetatakse, millisel juhul tuleb, arvestades eelnõu kohaseid menetlustermineid, enne otsuse tegemist anda taotlejale ja toetuse saajale võimalus esitada selgitused otsuse põhimotiividele ja põhjendustele. Ära ei kuulata, kui haldusmenetluse seaduse § 40 lõike 3 punkti 4 kohaselt tehakse otsus toetuse saaja või taotleja kasuks ja ka näiteks juhul kui taotlusvooru taotluse esitanud taotlejate arv on suurem kui 50. Lõike 1 punktis 2 korratakse üle sisuliselt haldusmenetluse seaduse § 40 lõike 3 punkt 2, mille

kohaselt võib menetlusosalise jätta ära kuulamata, kui andmetest, mida menetlusosaline on taotluses või seletuses esitanud, ei kalduta kõrvale ning puudub vajadus lisaandmete saamiseks. Nimelt, kui taotluse rahuldamata jätmise otsus põhineb vaid toetuse taotluses ja selle menetlemisel puuduste kõrvaldamise raames esitatud andmetel, siis sellise korra läbi saab öelda, et taotleja on ära kuulatud.

Paragrahviga 15 sätestatakse vaide esitamise õigus. Vaideid lahendatakse tuginedes haldusmenetluse seadusele. Vaie esitatakse toetuse andjale.

5. peatükk

Taotluse rahuldamise otsuse muutmise ja kehtetuks tunnistamine

Paragrahviga 16 sätestatakse taotluse rahuldamise otsuse muutmise seonduvad tingimused.

Lõikes 1 sätestatakse, millistel tingimustel saab taotluse rahuldamise otsust muuta ja kelle algatusel.

Toetuse andja peab iga teavet hindama, sest olenemata toetuse saaja taotluse sõnastusest võib teave olla käsitletav sisuliselt taotluse rahuldamise otsuse muutmise avalduse või teatena. Kui sisuliselt on tegemist olukorraga, kus otsust peaks muutma otsusega, tuleb toetuse andjal otsustada, kas seda teha või mitte. Muutmine toimub reeglina toetuse saaja algatusel, näiteks juhul, kui toetuse saaja peab möödapääsmatuks muuta toetatavat tegevust või selle ulatust või jäetakse tegevus ära või lisatakse täiendav tegevus, abikõlblike kulude kogumahtu või toetuse osakaalu abikõlblikest kuludest. Muutmise võimaldamine on sobiv ja vajalik, sest toetuse taotlemisel ei pruugita kõiki tulemuse saavutamiseks vajaminevaid tegevusi või tegevuste ulatust ette näha. Seega ei ole põhjendatud nõuda algsest kavandatud tegevusplaanist detailselt ja jäigalt kinnihoidmist. Muutuda ei tohi tegevuste eesmärk ja tegevustega saavutatav tulemus. Kui tahetakse muuta algset eesmärki ja tulemust, on tegemist sisuliselt uue projektiga.

Lõike 2 kohaselt saab taotluse rahuldamise otsust muuta, kuni see ei ole kehtivust kaotanud. Haldusakt kehtib kuni haldusaktiga antud õiguse või kohustuse lõpliku realiseerimiseni. Taotluse rahuldamise otsust võib muuta kuni abikõlblikkuse perioodi lõpuni, kuid mitte pärast tegevuste lõppemist.

Lõike 3 kohaselt võib toetuse andja keelduda taotluse rahuldamise otsuse muutmise, kui muutunud asjaolude tõttu ei ole tegevused enam kooskõlas eelnõus sätestatud tingimustega, soovitud muudatuse korral on oodatavate tulemuste saavutamine kaheldav või tegevuste lõpetamine abikõlblikkuse perioodi jooksul ei ole tõenäoline. Sellisel juhul toetuse saaja avaldust taotluse rahuldamise otsuse muutmiseks ei rahuldata ja toetuse saajal ei ole toetuse kasutamist ette nähtud tingimustel võimalik jätkata ning taotluse rahuldamise otsus tunnistatakse täielikult või osaliselt kehtetuks.

Lõige 4 sätestab taotluse rahuldamise otsuse muutmise avalduse läbivaatamise tähtaja ja taotluse rahuldamise otsuse muutmise otsuse jõustumise ajavahemiku. Toetuse saaja peab viivitamatult teavitama toetuse andjat muudatustest nende ilmnemisel kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. Taotluse rahuldamise otsuse muutmise otsuse võib jõustada varasema kuupäevaga kui toetuse andja vastava otsuse tegemise kuupäev, juhul, kui see aitab kaasa tegevuskava katkematu elluviimisele ja tulemuste saavutamisele. Taotluse rahuldamise otsuse muutmise otsuse jõustumise kuupäev ei saa olla varasem kui selle muutmise avalduse toetuse andjale esitamise kuupäev.

Paragrahviga 17 kehtestatakse taotluse rahuldamise otsuse kehtetuks tunnistamise alused.

Lõikes 1 viidatakse, millistel juhtudel taotluse rahuldamise otsus osaliselt või täielikult kehtetuks tunnistatakse. Taotluse rahuldamise otsus tunnistatakse täielikult või osaliselt kehtetuks, kui ilmneb asjaolu, mille korral taotlust ei oleks rahuldatud või taotlus oleks osaliselt rahuldatud, taotlemisel või tegevuste elluviimisel on teadlikult esitatud ebaõiget või mittetäielikku teavet või teave on jäetud teadlikult esitamata, kõrvaltingimusega taotluse rahuldamise otsuse korral kõrvaltingimus ei saabu või ei suudeta seda täita, toetuse saaja avaldust taotluse rahuldamise otsuse muutmiseks ei rahuldata ja toetuse kasutamist ei ole ette nähtud tingimustel võimalik jätkata ning toetuse saaja esitab avalduse toetuse kasutamisest loobumise kohta. Samuti tunnistatakse kogu taotluse rahuldamise otsus kehtetuks, kui see tühistatakse toetuse tagasinõudmise otsusega.

Taotluse rahuldamise otsuse kehtetuks tunnistamisel peab järgima proportsionaalsuse ja ärakuulamise nõudeid, kuid arvestusega, et taotluse rahuldamise otsus ei tohiks jääda kehtima selliselt, et see oleks vastuolus eelnõus sätestatuga. Tahtlikult valeandmete esitamise avastamisel tolerants puudub, mis tähendab, et sellise asjaolu avastamisel tuleb taotluse rahuldamise otsus kehtetuks tunnistada.

Taotluse rahuldamise otsuse kehtetuks tunnistamise ja eelnõu § 20 kohase toetuse tagasinõudmise otsuse tegemise vahe seisneb selles, et kehtetuks tunnistatakse see siis, kui taotlust ei oleks pidanud rahuldama või pärast taotluse rahuldamise otsuse tegemist ilmneb asjaolu, mille tulemusel ei ole tegevusi võimalik või vajalik esialgu kavandatud mahus või viisil ellu viia, sealhulgas kui toetuse saaja ei taha enam toetust. Kehtetuks tunnistamisega ei ole tegemist siis, kui toetuse kasutamise tingimuste, nõuete või kohustuste rikkumise tõttu tehakse toetuse tagasinõudmise otsus. Siiski on nendel otsustel ühine tagajärg – saadavat toetust vähendatakse kuni nullini. Kui on selge, et toetust ei kasutata ära algses taotluse rahuldamise otsuses nimetatud mahus, vormistatakse pigem otsuse muutmise otsus, kuid võib vormistada ka osaliselt kehtetuks tunnistamise otsuse. Kui esialgu määratud toetus jääb eeldatavasti kasutamata, tuleks määratud toetuse summat selle võrra vähendada juba tegevuste elluviimise ajal.

Lõige 2 sätestab, et taotluse rahuldamise otsuse kehtetuks tunnistamise tõttu tuleb õigusliku aluseta saadud toetus toetuse saajal toetuse andjale tagastada.

6. peatükk

Toetuse maksmise tingimused ja aruande esitamine

Paragrahviga 18 sätestatakse toetuse maksmise tingimused.

Lõikes 1 sätestatakse, et toetus makstakse toetuse saajale välja 14 tööpäeva jooksul taotluse rahuldamise otsuse tegemisest. Toetus makstakse taotluses toodud pangakontole.

Lõikega 2 piiratakse toetuse andjal kohustuse võtmist, kui taotluse rahuldamise otsus tehakse kõrvaltingimusega. Toetus makstakse välja pärast kõrvaltingimuse saabumist või täitmist.

Paragrahviga 19 kehtestatakse toetuse kasutamisega seotud aruande esitamise põhimõtted.

Lõikes 1 sätestatakse toetuse saajale aruande esitamise kohustus. Aruande esitab toetuse saaja 30 tööpäeva jooksul abikõlblikkuse perioodi lõppemisest arvates.

Lõigetes 2 sätestatakse toetuse andjale aruande menetlustähtaeg.

Lõikega 3 antakse toetuse saajale võimalus aruande esitamise tähtaega põhjendatud juhtudel avalduse alusel pikendada. Pikendada saab aruande esitamise tähtaega ainult siis, kui pikendamise taotlus on toetuse saaja poolt esitatud enne eelnõu § 19 lõikes 1 sätestatud tähtaja saabumist.

Lõikes 4 sätestatakse, et toetuse andja võib juhul, kui aruande läbi vaatamise käigus selgub, et aruandes esinevad puudused, küsida toetuse saajalt selgitusi ja lisadokumente aruandes esitatud andmete kohta või nõuda aruande täiendamist ehk puuduste kõrvaldamist. Puuduste kõrvaldamiseks võib toetuse andja anda toetuse saajale kuni kümne tööpäeva, mil peatub eelnõu § 19 lõikes 2 toodud aruande menetlemise aeg. Kui puudus kõrvaldatakse, loetakse puudusega seotud nõue täidetuks.

Lõikes 5 sätestatakse aruande kinnitamise tingimused. Tegevused loetakse lõppenuks kui toetuse andja on kinnitanud aruande. Vastavasisuline teave saadetakse toetuse saajale e-keskkonna kaudu.

7. peatükk

Toetuse tagasinõudmine

Paragrahviga 20 reguleeritakse toetuse tagasinõudmise otsuse tegemist ja toetuse tagasimaksmist nimetatud otsuse alusel. Toetust taotledes nõustub taotleja toetuse eraldamise tingimustega, sealhulgas kohustusega maksta toetus tagasi, kui toetust on saadud mitteabikõlbliku kulu katteks või muul toetuse tagasinõudmise aluse esinemisel. Toetuse tagasinõudmise otsuse puhul on tegemist haldusmenetluse seaduse tähenduses haldusaktiga.

Lõikes 1 sätestatakse, millal tehakse otsus toetuse osalise või täieliku tagasinõudmise kohta.

Toetuse tagasinõudmise otsus tuleb teha näiteks siis, kui hüvitamiseks esitatud kulu osutub mitteabikõlblikuks. Näiteks sama kulusumma on hüvitamise aluseks juba olnud, kulu liik ei ole abikõlblik, kulu liik on abikõlblik, kuid see ei ole seotud toetatava tegevusega. Kulu võib lugeda mitteabikõlblikuks puuduste kõrvaldamiseks täiendava tähtaja andmiseta, kui on ilmselge, et puudusi kõrvaldada ei saa.

Toetuse tagasinõudmise otsus tuleb teha näiteks ka siis, kui selgub, et toetust on välja makstud mitteabikõlbliku kulu hüvitamiseks. Sellisel juhul kaalutusõigus, kas teha toetuse tagasinõudmise otsus või mitte, puudub. Kaalutusõigus puudub ka juhul, kui toetuse andmine ei ole koosõlas vähese tähtsusega abi andmise regulatsiooniga.

Toetuse tagasinõudmise otsus tehakse kaalutusõiguse alusel, kui toetuse saaja on rikkunud toetuse saaja kohustust või jätnud täitmata nõude, mis on mõjutanud või võib mõjutada kulude abikõlblikkust. Siin peetakse silmas olukorda, kus toetuse saaja ei järgi menetluskorda või ei täida kohustust või nõuet ning täitmata jätmisega kaasnevat kahjusummat ei ole võimalik üheselt võlaõigusseaduse tähenduses tuvastada. Näiteks on kahjustatud rahaliste vahendite säästliku kasutamise põhimõtet.

Kui toetuse saaja suhtes on algatatud pankrotimenetlus, ei tekita see fakt üksi veel iseenesest alust teha otsus toetus tagasi nõuda, kuid on toetuse andjale ajendiks, et hinnata, kas toetatav tegevus jääb sealjuures pooleli või toetatava tegevuse sihipärane kasutamine katkeb kohustuslikul ajaperioodil.

Lõike 2 kohaselt, ei tehta toetuse tagasinõudmise otsust kui puudus kõrvaldatakse või kohustus või nõue täidetakse või kui toetuse saaja ise avastas ja teatas toetuse andjale, et talle on hüvitatud mitteabikõlblik kulu ning tagastas selle toetuse andjale ehk täidetud on kõik toetuse vabatahtliku tagastamise tingimused.

Lõike 3 kohaselt võib toetuse tagasinõudmise otsuse tegemise otsustamiseks ja vormistamiseks jätta kolme aasta pikkuse varuaja ehk toetuse tagasinõudmise otsuse võib teha kolme aasta jooksul toetuse saaja viimase kohustuse täitmise lõppemisest.

Lõike 4 kohaselt tuleb toetus tagastada toetuse tagasinõudmise otsuse kehtima hakkamise päevast arvestades 60 kalendripäeva jooksul. Toetuse tagasinõudmise otsus kui haldusakt hakkab haldusmenetluse seaduse § 61 lõike 1 järgi kehtima alates selle teatavaks tegemisest või kättetoimetamisest koostoimes haldusmenetluse seaduse § 62 lõike 2 punktiga 2, mille kohaselt tuleb haldusakt teha menetlusosalisele kättetoimetamisega teatavaks, kui varasem haldusakt tunnistatakse kehtetuks või seda muudetakse.

Toetuse saaja peab toetuse tagasi maksuma toetuse tagasinõudmise otsuses näidatud summas ja tähtajaks. Kui toetuse tagasinõudmise otsuse sisuks on kogu toetus tühistada, tuleb toetuse tagasinõudmise otsus tunnistada kehtetuks. Seda ka seetõttu, et kui määratud toetust toetuse tagasinõudmise otsuse tõttu saada ei ole, lõpevad taotluse rahuldamise otsuse kehtetuks tunnistamisel ka toetuse saaja muud kohustused, näiteks viia toetatavad tegevused lõpuni.

Enne toetuse tagasinõudmise otsuse tegemist tuleb anda toetuse saajale võimalus asjaolusid selgitada ehk ta eelnõu § 14 kohaselt ära kuulata. Sellega tagatakse, et toetuse saaja on tema suhtes käimas olevast menetlusest teadlik ning ta on saanud otsustamisel teada olevaid asjaolusid selgitada ja toetuse andja on saanud neid otsuse tegemisel arvesse võtta.

Lõike 5 kohaselt, kui toetuse andjal ei ole võimalik reaalselt rikkumise rahalise mõju suurust hinnata, võib ta kaalutusõigusele tuginedes vähendada toetust protsentuaalselt rikkumise raskusega.

Lõigetega 6 ja 7 sätestatakse, et põhjendatud juhul võib toetuse saaja taotleda toetuse tagasimaksmise ajatamist, kui korraga maksmine seab toetuse saaja olulisel määral makseraskustesse. Toetuse saaja võib taotleda tagasinõude ajatamist kümne tööpäeva jooksul toetuse tagasinõudmise otsuse kättesaamisest arvates. Ajatamise taotluses tuleb esitada ajatamise vajaduse põhjendus ja soovitud ajatamise kava.

Lõigete 8 ja 9 kohaselt on toetuse andjal ajatamise taotluse menetluseks ette nähtud kümne tööpäeva, kuid põhjendatud juhul võib ajatamise taotluse menetlust pikendada mõistliku aja võrra, teavitades sellest toetuse saajat. Tagasimaksmise perioodi määrab toetuse andja.

Lõike 10 kohaselt võib toetuse andja ajatamise taotluse rahuldamise või rahuldamata jätmise otsuse teha ka koos toetuse tagasinõudmise otsusega ning otsusest teavitatakse toetuse saajat e-posti teel või tähtkirjaga posti teel.

Lõike 11 kohaselt on toetuse andjal õigus tühistada toetuse osadena tagasimaksmise võimaldamise otsus ehk ajatamisotsus, kui toetuse saaja ei pea kinni tagasimaksmise ajakavast. Toetuse saaja peab toetuse tagastama 30 kalendripäeva jooksul ajatamisotsuse kehtetuks tunnistamisest.

Lõike 12 kohaselt, kui tagasimaksmisele kuuluvat toetust tagasi ei maksta võib toetuse andja nõuda üleantud rahalisi vahendeid tagasi haldusmenetluse seaduse § 69 lõike 1 ja võlaõigusseaduse § 1028 alusel (alusetu rikastumise sätete alusel). See tähendab, et toetuse tagasinõudmise otsus on täidetav üksnes tsiviilkohtu kaudu.

8. peatükk

Toetuse saaja ning toetuse andja õigused ja kohustused

Paragrahviga 21 kehtestatakse toetuse saaja kohustused, mis rakenduvad alates taotluse rahuldamise otsuse jõustumisest.

Toetuse saaja peab tagama eelnõus sätestatud kohustuste täitmise ja eduka elluviimise taotluse rahuldamise otsuses ja eelnõus fikseeritud tähtaegade ja tingimuste kohaselt. Toetuse saaja kohustuste tagamine tähendab seda, et kohustus peab olema täidetud tema enda poolt.

Punkti 1 kohaselt peab toetuse saaja viima tegevusi ellu heaks kiidetud taotluse kohaselt ehk seal nimetatud eesmärkidel kavandatud tegevuste abil ning saavutama tema enda kavandatud tulemused. Eesmärgid ja tulemused ning nende saavutamiseks kavandatavad tegevused peavad olema kooskõlas eelnõus määratletud võimalustega.

Punkti 2 kohaselt on toetuse saajal kohustus, mis hõlmab üldist korrektsust teabe ja aruande esitamisel, sealhulgas ette nähtud vorminõuete järgimist, arusaadavate selgituste andmist, õigete andmete ja nõutud dokumentide tähtaegset esitamist. Nimetatud nõue hõlmab ka seda, et kulu ja maksmist tõendavad dokumendid peavad vastama raamatupidamisarvestuses kehtivatele nõuetele.

Punkti 3 ja 4 kohaselt peab toetuse saaja aitama kaasa toetuse andja kontrollitegevusele, sest eelkõige on toetuse saaja kohustatud tõendama kulude abikõlblikkust ning esitatud teabe õigsust või paikapidavust, et veenda toetuse andjat, et tegemist ei ole pettuse ega topeltfinantseerimisega ning täiendavat tuluallikat ei ole tekkinud. Nimetatud kohustuse rikkumine võib kaasa tuua toetuse vähendamise ja toetuse tagasinõudmise eelkõige seetõttu, et kulu abikõlblikkuses või kohustuste täitmisel ei saa veenduda.

Punkti 5 kohaselt peab toetuse saaja tagama, et kulud ja nende maksumus on üheselt eristatavad, sealjuures see, millised neist on käsitletavad abikõlblikena. Nimetatud kohustuse rikkumine võib kaasa tuua toetuse tagasinõudmise otsuse, kuna võib tekkida kahtlus, et kogu finantsteave ei ole tuvastatav ehk ei ole usaldusväärne.

Punkti 6 kohaselt peab toetuse saaja teavitama viivitamata kirjalikult toetuse andjat taotluses esitatud või tegevuste elluviimisega seotud andmete muutumisest. Toetuse andja hindab saadud teabe alusel, kas toetuse andmise eeldused on endised või vajab taotluse rahuldamise otsus muutmist. Toetuse saaja peab taotlema nõusolekut toetuse kasutamise tingimuste, sealhulgas tegevuste, tulemuste, eelarve ja tähtaegade muutmiseks, kui muudatus eeldab taotluse rahuldamise otsuse muutmist.

Punkti 7 ja 8 kohaselt peab toetuse saaja tagastama koos aruandega toetuse kasutamata jäägi ja toetuse tagasinõudmise otsuse kohase toetuse.

Punkti 9 kohaselt on toetuse saamisel eeldus panustada kohustuslikus ulatuses ja viisil omafinantseeringusse ehk nõutud osas abikõlblike kulude tasumise tõendatus.

Punkti 10 sätestab, et toetuse saaja vastutab, kas projekteerimis- ja ehitustööde teostaja on pädev vastava teenuse osutamiseks ja vastab ehitusseadustiku nõuetele

Punkti 11 sätestab sama kaitsealuste hoonete kohta, kuna lisaks ehitusseadustikule peavad mälestisel tehtavad tööd vastama muinsuskaitseadusele ja rahvuspargis asuva taluelamu juures planeeritavad tööd rahvuspargi ehituseeskirjale.

Punkti 12 kohaselt täidab muid õigusaktides sätestatud kohustusi.

Paragrahviga 22 kehtestatakse toetuse saaja õigused.

Punkti 1 kohaselt on toetuse saajal õigus saada toetuse andjalt teavet ja nõuandeid, mis on seotud toetuse kasutamist puudutavates õigusaktides sätestatud nõuete ja toetuse saaja kohustustega. Toetuse saaja võib pöörduda toetuse andja poole saamaks juhiseid tegevuste nõuetekohaseks elluviimiseks, sealhulgas eelhinnangut kavandatavatele muudatustele, selgitusi kulude abikõlblikkuse ja muude eelnõus sätestatud tingimuste kohta jms.

Punkti 2 kohaselt on toetuse saajal õigus esitada eelnõu § 14 kohaselt oma seisukohad. Ärakuulamisõigus haldusmenetluses eeldab, et puudutatud isikul oleks võimalik oma arvamust asjassepuutivas küsimuses piisavalt selgitada ja vajadusel võtta seisukoht haldusorgani poolt tema asja menetlemisel esitatud dokumentide suhtes.

Punkti 3 kohaselt on toetuse saajal õigus tutvuda tema kohta koostatud dokumendis sisalduva või sellega lahutamatu seotud teabega. Üle korratakse toetuse saaja õigus tutvuda dokumendis tema kohta käiva teabega, saada väljavõtteid, kui dokument sisaldab andmeid, millele juurdepääs on piiratud. Avalikustamisele ei kuulu teave, mis võimaldab seostada, millise hinnangu andis toetuse andja konkreetne ametnik või töötaja või kaasatud hindaja. Hindaja kaitse on oluline, et tagada julgelt antud hinnang ning selleks, et seda ei oleks võimalik seostada konkreetse hindajaga ja viia minimaalseks hindamisjärgne hinnangute andmine hindajale endale.

Punktis 4 rõhutatakse üle toetuse saaja õigus toetusest igal ajal loobuda ja toetus tagastada.

Paragrahviga 23 kehtestatakse toetuse andja kohustused.

Toetuse andja peamine ülesanne on valida rahastamiseks sobilikud projektid, sealhulgas menetleda taotlused ning maksta rahuldatud taotluse alusel toetust, kontrollida kulude abikõlblikkust ja teha vajadusel toetuse tagasinõudmise otsus.

Punktiga 1 kehtestatakse toetuse andjale kohustus järgida eelnõus sätestatud menetlus ja otsuste teatavaks tegemise tähtaegu.

Punkti 2 kohaselt on toetuse andjal kohustus säilitada kulu abikõlblikkust tõendavad dokumendid ja muud tõendid vastavalt raamatupidamisseaduses sätestatud tähtaegadele.

Punktide 3-5 kohaselt on toetuse andjal kohustus teostada tegevuste elluviimise üle kontrolli, sealhulgas vaadata läbi aruandeid ning kehtestada asjakohased juhendmaterjalid ja teha need taotlejale/toetuse saajale kättesaadavaks. Toetuse andja peab, kas omal või toetuse saaja algatusel, selgitama toetuse andmist ja kasutamist puudutavaid reegleid ning teavitama toetuse saajat viivitamatult reeglites toimunud muudatustest.

Paragrahviga 24 kehtestatakse toetuse andja õigused.

Punktidega 1-2 sätestatakse toetuse andja õigused kontrollida tegevuste elluviimist ning nõuda asjakohaste täiendavate andmete esitamist. Ühtlasi antakse toetuse andjale õigus teha abikõlblike kulude kontrolli toetuse saaja juures kohapeal. Kohapealse kontrolli käigus saab tuvastada toetuse saaja kohustuste täitmist, sealhulgas tegevuste toimumist ja edenemist ehk toetuse andmise aluseks olevate tulemuste saavutamist, kulude ja tulude kohta eraldi arvepidamise olemasolu. Kohapealse kontrolli käigus kontrollitakse ka toetuse andjale abikõlblike kulude kohta esitatud dokumentide vastavust originaalile.

Punkti 3-9 kohaselt on toetuse andjal õigus tunnistada taotluse rahuldamise otsus või selle osa kehtetuks ning teha toetuse tagasinõudmise otsus (sisuliselt toetuse vähendamise või tühistamise otsuseid) ning teha teisi eelnõus sätestatud otsuseid, sealhulgas pikendada abikõlblikkuse perioodi.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõul ei ole Euroopa õigusega puutumust.

4. Eelnõu mõju

Eelnõuga võivad kaasned järgmised mõjud:

1) Sotsiaalsed, sealhulgas demograafilised mõjud

Eelnõuga kaasneb eeldatav positiivne mõju kultuuri korraldusele, täpsemalt kultuuripärandi säilimisele. Kultuuripärand on oluline osa Eesti kultuurist, mille säilimine läbi aegade on põhiseaduslik ülesanne. Toetuse abil muutub taluelamute korrastamine soodsamaks, mis peaks tagama Eesti maamaastikule iseloomuliku taluarhitektuuri parema säilimise. Toetusmeetme tulemusel võiks tõusta eraomanike motivatsioon kultuuripärandit senisest enam hoida ja hooldada.

2) Mõju majandusele

Toetuse abil muutub ehitustöö taluelamuid korrastada ja kasutusse võtta soovijatele majanduslikult vähem kulukaks. Võimalik mõju leibkondade majanduslikele otsustele. Ehitusvaldkond on omakorda seotud ja panustab teistesse valdkondadesse nagu transport, turism jm. Lisaks on ehitus- ja restaureerimissektoril positiivne mõju tööhõivele. Arvutused näitavad, et nt hoonefondi rekonstrueerimisel tehtud koguinvesteeringust laekub riigile maksutuluna tagasi kolmandik, st 30% toetuse korral on toetus end ise tagasitootev.

3) Mõju loodus- ja elukeskkonnale

Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse tähenduses on keskkonnamõju muuhulgas mõju kultuuripärandile. Sealjuures on oht kultuuripärandile defineeritud kui oluline keskkonnamõju. Kultuuripärand mõjutab inimeste heaolu, elukeskkonda ja identiteeti. Eelnõu loob eeldused kultuuripärandi hulka kuuluva taluarhitektuuri paremaks korrashoiuks. Selle eeldatav mõju on paremas seisus taluhooned. Korrastatud hooned tähendavad mitmekesisemat ja paremat elukeskkonda, elavamat turismi, suuremat tööhõivet ja panustavad laiemalt säästva arengu eesmärkidesse.

4) Mõjud regionaalarengule

Kultuuriväärtusega hoonete korrastamine tõstab piirkonna turismi- ja kinnisvara kasutusväärtust, aitab luua ning suurendada kohatunnet ja mõjutab elanike motivatsiooni piirkonda jäämisel. Taluhooneid leidub kõikjal Eestis, mistõttu nende korrastamine toetab ka piirkondade tasakaalustatumat arengut. Korras elukeskkond mõjutab piirkondade ja tervikuna riigi konkurentsivõimet.

5) Mõju riigiasutuste ja kohalike omavalitsuse asutuste korraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele.

Riigiasutustest kaasneb töökorralduslik mõju Muinsuskaitseametile, kelle ülesannete hulka lisandub taotlusvooru rakendamine (väljakuulutamine, taotluste hindamise korraldamine, toetuse väljamaksmine ja aruannete kontroll). Selleks ei nähta ette lisavahendeid, kuna Muinsuskaitseameti koosseisu lisandub seoses uue muinsuskaitseaduse jõustumisega ja sellest tulenevate täiendavate taotlusvoorude elluviimiseks toetuste menetleja töökoht.

Kokkuvõttes on toetusmeetmel eeldatav positiivne mõju kultuuripärandi paremale hoidmisele ja säilimisele, leibkondade toimetulekule ning elukeskkonnale, kaudne mõju on regionaalarengu eesmärkide täitmisele. Teistele valdkondadele mõju puudub või ei ole otsene. Eelnõuga ei kaasne ebasoovitavaid mõjusid.

5. Eelnõu rakendamiseks vajalikud kulutused

Eelnõu alusel toetuse andmist rahastatakse riigieelarvest ja eelarve kinnitatakse Kultuuriministeeriumi valitsemisala eelarve käskkirjaga. Vastavalt Vabariigi Valitsus 12.04.2018. a otsusele on aastane eelarve 100 000 eurot.

Eelnõu rakendamisega täiendavaid kulusid ei kaasne.

6. Eelnõu rakendamine ja jõustumine

Eelnõu jõustub üldises korras.

7. Eelnõu kooskõlastamine ja huvigruppide kaasamine

Eelnõu esitati kooskõlastamiseks eelnõude infosüsteemi EIS kaudu Maaeluministeeriumile, Keskkonnaministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile ja Rahandusministeeriumile ning eelnõu kohta küsiti arvamust Mälestistalude Ühenduselt, SA Eesti Vabaõhumuuseumi Maaarhitektuuri keskuselt ja Jõelähtme Vallavalitsuselt.